

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ СОЛИҚ ҚЎМИТАСИ
ҲУЗУРИДА ФИСКАЛ ИНСТИТУТ**

Қўлёзма ҳуқуқи
УДК: 336.221.4(575.1)

ЯНГИБОЕВ ҲУСНИДДИН АБДУМАЖИТОВИЧ

**БЕВОСИТА СОЛИҚЛАРНИ ҲИСОБЛАШ ВА УНДИРИШ
МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

**Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини
олиш учун ёзилган**

ДИССЕРТАЦИЯСИ

**Илмий раҳбар:
иқтисодиёт фанлари доктори,
профессор З.Н.Курбанов**

TDIU
kutubxonasi

Тошкент- 2022 йил

1190

МУНДАРИЖА

Кириш	3
I-БОБ БЕВОСИТА СОЛИҚЛАРНИНГ НАЗАРИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	
1.1-§. Солиқ механизми ва уни такомиллаштиришнинг назарий-хуқуқий асослари	13
1.2-§. Бевосита солиқларнинг назарий-хуқуқий асослари	27
1.3-§. Бевосита солиқларни қўллашнинг жаҳон тажрибаси	41
Биринчи боб бўйича хулосалар	51
II-БОБ Фойда солиғини ҳисоблаш, ундириш ва назорат қилиш механизмини такомиллаштириш	
2.1-§. Фойда солиғини ҳисоблаб чиқариш ва бюджетга ундириш механизмининг амалдаги ҳолати таҳлили	52
2.2-§. Фойда солиғи базасини аниқлашда амортизация харажатлари ва инвестициявий чегирмани ҳисобга олиш тартиби	68
2.3-§. Фойда солиғи бўйича солиқ назоратини ўтказиш тартибини такомиллаштириш	77
Иккинчи боб бўйича хулосалар	92
III-БОБ БЕВОСИТА СОЛИҚ ТУРЛАРИ БЎЙИЧА СОЛИҚҚА ТОРТИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	
3.1-§. Айланмадан олинadиган солиқни ҳисоблаш тартиби ва ҳисоботини такомиллаштириш	94
3.2-§. Жисмоний шахсларнинг даромадини солиққа тортишни такомиллаштириш	105
Учинчи боб бўйича хулосалар	121
ХУЛОСА	123
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	126
ИЛОВАЛАР	137

Кириш

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Жаҳон мамлакатлари амалиётида иқтисодий ривожланиш босқичларига боғлиқ ҳолда бевосита ва билвосита солиқлардан фойдаланиб келинмоқда. Аксарият ривожланган мамлакатлар солиқ маъмурчилигида бевосита солиқларни ҳисоблаш ва ундириш механизмини такомиллаштириб боришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. «Европа Иттифоқига кирувчи иқтисодий ривожланган мамлакатлар давлат бюджети, асосан, бевосита солиқлар ҳисобига тўлдирилади»¹. Экспертлар маълумотига кўра, «Хитой 2022 йилдан бошлаб, бевосита солиқлар улушини ошириш ва билвосита солиқлар улуши –ни пасайтиришни навбатдаги асосий вазифалардан этиб белгиланган»². Жаҳон амалиётида солиққа тортишда бевосита солиқлар улушининг юқорилиги уларни ҳисоблаш ва ундириш механизмини янада такомиллаштириб боришни тақозо этмоқда.

Жаҳонда иқтисодий тараққиётни таъминлашда бюджет-солиқ механизмининг аҳамиятини ошириш, бевосита ва билвосита солиқларнинг оптимал нисбатини шакллантириш борасида муҳим тадқиқотлар олиб борилмоқда. Бевосита солиқларнинг бюджет тушумларига таъсирини кучайтириш, аҳоли ва ишлаб чиқарувчиларнинг иқтисодий фаоллигини рағбатлантириш, мамлакат ҳудудларидаги иқтисодий фаолиятнинг турли тафовут ва шароитларидан келиб чиқувчи тенгсизлик ҳолатларини юмшатиш, мулкдан тежамли ва самарали фойдаланиш, аҳоли даромадлари ўртасидаги табақаланиш даражасини тартибга солиш, солиқ тушумларини прогнозлаш ва уларнинг йиғилувчанлик даражасини ошириш кабилар - бу борадаги тадқиқот йўналишларидан ҳисобланади.

¹ Тихонова А.В. К вопросу о выборе приоритетных подходов в налогообложении населения // Налоги и налогообложение. – 2021. – №4. – С.19-35. DOI: 10.7256/2454-065X.2021.4.35020 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=35020

² Тяга к совершенству. Китай готовит новые механизмы равномерного распределения богатства среди населения. - <https://podrobno.uz/cat/uzbekistan-i-kitay-klyuchi-ot-budushchego/tyaga-k-sovshenstvu-kitay-gotovit-novye-mekhanizmy-ravnomernogo-raspredeleniya-bogatstva-sredi-nas/>, 3.02.2022.